Päivämäärä
24.11.2023

UKI ARKKITEHDIT

SAARELAN ASEMAKAAVA-ALUEEN LUONTO-SELVITYS

RAMBOLL

Päivämäärä	24.11.2023
Laatija	Maria Honkanen, Ramboll Finland Oy
Tarkastaja	Ville Yli-Teevahainen, Ramboll Finland Oy
Kansikuva	Tuomilehtoa selvitysalueella, kasvillisuusselvityksessä 3.7.2023 kuvattuna

Sisältö

1.	JOHDANTO	3
2.	MENETELMÄT	3
2.1	Viitasammakkoselvitys	3
2.2	Liito-oravaselvitys	4
2.3	Kasvillisuusselvitys	4
2.4	Pesimälinnustoselvitys	4
2.5	Lepakkoselvitys	5
3.	TULOKSET	6
3.1	Alueen yleiskuvaus	6
3.2	Viitasammakkoselvitys	6
3.3	Liito-oravaselvitys	6
3.4	Kasvillisuus	7
3.4.1	Metsät	7
3.4.2	Oulujoen ranta	10
3.5	Linnustoselvitys	12
3.5.1	Pesimälinnuston yleiskuvaus	12
3.5.2	Alueen uhanalaiset pesimälintulajit	12
3.6	Lepakkoselvitys	14
4.	YHTEENVETO JA SUOSITUKSET MAANKÄYTÖLLE	16
5.	LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO	17

1. JOHDANTO

Tehtävänä oli laatia luontoselvitys Oulun Saarelassa sijaitsevalle selvitysalueelle. Selvitysalue on noin 0,9 ha kokoinen, ja se liittyy suunniteltuun asemakaavanmuutokseen. Alue on nykyisellään rakentamaton yhtä hankealueen yli kulkevaa sähkölinjaa lukuun ottamatta. Alueelle laadittiin pesimälinnusto-, kasvillisuus-, viitasammakko- ja liito-orava- ja lepakkoselvitys. Selvitykset on tehnyt ja raportoinut LuK biologi Maria Honkanen.

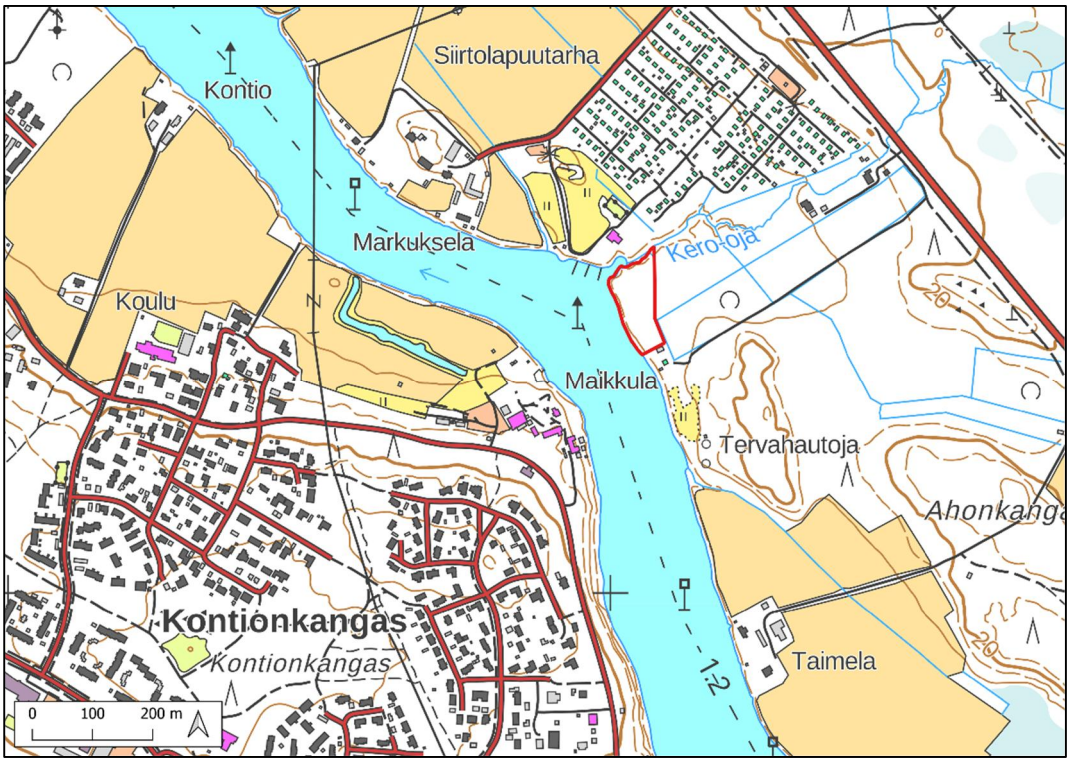

Kartta 1. Selvitysalueen sijainti rajattuna punaisella (MML 2023).

2. MENETELMÄT

Luontoselvityksen esityönä haettiin Suomen Lajitietokeskukselta ajankohtaiset uhanalaisten lajien esiintymistiedot asemakaava-alueelta (Lajitietokeskus 2023). Lisäksi arvioitiin olemassa olevan paikkatiedon, maastokartta- ja ilmakuvatulkinnan perusteella alustavasti alueen suojelullisista syistä huomioon otettavat luontokohteet. Esityön jälkeen alueelle tehtiin lajiston kartoittamiseksi useita maastokäyntejä.

2.1 Viitasammakkoselvitys

Viitasammakko (Rana arvalis) on koko maassa rauhoitettu luontodirektiivin liitteen IV laji. Viitasammakko viihtyy suojaisilla lampien ranta-alueilla, soilla, ojissa ja järvissä sekä näiden läheisillä maa-alueilla, kuten kosteikoilla. Lajin lisääntymisalueeksi tulkitaan ne vesialueen osat, joissa sijaitsevat koiraiden lisääntymisreviirit, joissa pariutuminen ja kutu tapahtuvat ja joissa nuijapäät elävät.

Viitasammakkoselvityksen maastotyöt tehtiin liito-oravakartoituksen kanssa samalla käynnillä 15.5.2023, klo 22:30-23:28 välisenä aikana. Käynti aloitettiin liito-oravaselvityksellä ja jatkettiin viitasammakkoselvityksellä. Kevät oli Oulun seudulla myöhäinen ja kartoituskäynti tehtiin vasta kun vesistöt alkoivat kunnolla sulaa ja havaintoja kutevista viitasammakoista alkoi tulla lähiseu-

duilta. Esiselvityksen perusteella selvitysalueella viitasammakolle potentiaalista kutualuetta olisi selvitysaluetta idässä rajaava oja, ja mahdollisesti Kero-oja. Oulujoen virtaus oli viitasammakoiden kutua ajatellen liian kova, ja ei siksi sovellu viitasammakon lisääntymispaikaksi. Hankealuetta reunustavat ojat käveltiin hitaasti läpi viitasammakoiden soidinaktiivisuuden kannalta otolliseen aikaan (aamuyöllä). Kartoitusaikaan oli hyvin heikkoa tuulta (2 m/s) ja 17 astetta lämmintä, sää oli siis erinomainen viitasammakoiden havainnoimiseen.

2.2 Liito-oravaselvitys

Liito-orava (*Pteromys volans*) kuuluu EU:n luontodirektiivin liitteen IV lajeihin ja on täten erityisesti suojeltu laji niin Suomessa kuin koko EU:n alueella. Liito-orava on viimeisimmässä Suomen kansallisessa uhanalaisluokituksessa valtakunnallisesti uhanalainen laji, vaarantunut (VU). Suomen luonnonsuojelulain mukaan liitteeseen IV kuuluvien eläinlajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Kiellosta voidaan poiketa ainoastaan luontodirektiivin 16 artiklan mukaisilla perusteilla. Poikkeusluvista päättää alueellinen ELY-keskus.

Liito-orava on pohjoisten taigametsien laji, jonka levinneisyys Suomessa ulottuu Etelä-Suomesta aina Oulun-Kuusamon seudulle. Sen elinympäristö on monimuotoinen käsittäen eri-ikäisiä kuusivaltaisia sekametsiä, joissa on riittävästi lehtipuustoa ravinnoksi ja kolopuita pesäpaikoiksi. Ensisijaisena elinympäristönä voidaan pitää luonnontilaista sukkessiokehityssarjan päätemetsää, mutta laji tukeutuu vahvasti kulttuurivaikutteisiinkin metsiin. Haapa ja kuusi ovat lajille tärkeitä ravinto- ja pesäpuita, jotka usein antavat jo suuntaa lajin elinympäristön sijainnista. Kuitenkin myös koivu- ja mäntysekoitteiset metsät kuuluvat lajin elinympäristöihin, mikäli kookkaita kuusia ja haapoja alueella esiintyy. Liito-oravan pesiä on tiettävästi löydetty koloina tai risupesinä ainakin kuusesta, männystä, koivusta, haavasta ja raidasta. Lisäksi laji saattaa pesiytyä rakennusten välikattoihin ja suosii myös soveltuvan kokoisia pönttöjä.

Liito-oravaselvityksen maastotyöt tehtiin viitasammakkoselvityksen kanssa samalla käynnillä 15.5.2023. Liito-oravaselvitys tehtiin papanakartoitusmenetelmällä. Selvitysalue kuljettiin systemaattisesti läpi, tarkastellen liito-oravan ruokailu- ja pesimäpaikoiksi sopivien järeiden puiden ja puuryhmien tyviä, sekä inventoimalla mahdollisia luonnonkoloja ja risupesiä. Selvityksen loppupuolella alkoi olla sen verran hämärää, että otsavaloa käytettiin apuna puiden tyvien tarkastelussa. Tehokkaan otsalampun valossa papanat olisivat olleet erinomaisesti havaittavissa puiden tyviltä. Mahdollisia papanahavaintoja etsittiin myös linnustokäyntien aikana touko-kesäkuussa.

2.3 Kasvillisuusselvitys

Kasvillisuusselvityksen maastotyöt tehtiin 3.7.2023. Selvitysalue kuljettiin systemaattisesti läpi pyrkien selvittämään luontotyyppien vaihtelua sekä niiden indikaattorikasvilajistoa. Erityistä huomiota kiinnitettiin metsälailla (10 §), vesilailla (11 §) sekä luonnonsuojelulailla (64 §) suojeltujen luontotyyppien, uhanalaisten luontotyyppien ja suojelullisista syistä erityishuomiota vaativien kasvilajien esiintymiseen. Erityishuomiota vaativat lajit ovat luonnonsuojelulain suojelusäännöksissä tarkoitettuja kasvi- ja eläinlajeja, silmällä pidettäviä tai uhanalaisia lajeja, rauhoitettuja lajeja ja luontodirektiivin liitteen IV (b) kasvilajeja.

2.4 Pesimälinnustoselvitys

Pesimälinnusto inventoitiin kahdella maastokäyntikerralla. Ensimmäinen maastokäynti tehtiin 29.5.2023 kello 4:11-5:21 ja toinen käyntikerta tehtiin 12.6.2023 kello 5:45-6:16. Menetelmänä käytettiin kartoituslaskentaa soveltaen Luonnontieteellisen keskusmuseon linnustoseurannan havainnointiohjeita (Luomus 2023 ja Koskimies 1994). Kaikki lintuhavainnot merkittiin ylös. Maastokäynnillä 29.5.2023 oli heikkoa länsituulta, pilvetöntä, poutaa ja lämpötila 7–8 astetta. 12.6.2023 oli heikkoa lounaistuulta, pilvistä, poutaa ja lämpötila 8–13 astetta. Lintujen lauluaktiivisuus oli molemmilla käyntikerroilla erinomainen.

Linnun katsottiin yleensä olevan reviirillä, jos se havaittiin jommankumman maastokäynnin aikana. Kriittisesti suhtauduttiin epätyypillisessä elinympäristössä havaittuihin lintulajeihin tai liikkuvilta vaikuttaviin lintuihin, joita yleensä ei tulkittu pesiviksi kyseisellä kohtaa. Muutoinkin lajien toisistaan poikkeava havaittavuus ja reviirien vaihteleva koko huomioitiin lopullisia reviiritulkintoja tehdessä. Molemmilla maastokäynneillä havaittu reviiri sijoitettiin havaintopaikkojen keskelle tai elinympäristön soveltuvuuden perusteella. Pesimäkantaa selvitettäessä keskeisessä asemassa ovat reviireistä saatavat samanaikaishavainnot, joita maastossa liikkuessa tavoiteltiin. Maastossa kiinnitettiin eniten huomiota pesivien suojelullisesti merkittävien ja uhanalaisten lintulajien esiintymiin, joilla on merkitystä kaavoja laadittaessa ja maankäyttöä suunniteltaessa.

2.5 Lepakkoselvitys

Kaikki Suomen lepakkolajit kuuluvat luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeihin ja ovat myös rauhoitettuja. Yleisin ja laajimmalle levinnyt laji on pohjanlepakko (*Eptesicus nilssoni*), jonka levinneisyys ulottuu Lappiin asti. Pohjanlepakko suosii vähäpuustoisia alueita, kuten pihoja, avoimia kallioalueita tai jopa parkkipaikkoja. Pohjanlepakolle sopivia elinympäristöjä ovat myös kulttuurimaisemat sekä pienet kaupunkimetsiköt ja puistot. Pohjanlepakkoa ei tavata hyvin tiheissä metsissä. Muiden Suomessa tavattujen lajien levinneisyysalueet ovat pääosin Oulua etelämpänä tai Oulun alue on niiden levinneisyysalueen pohjoisrajalla.

Lepakkoselvityksen maastotyöt tehtiin 16.7.2023, 10.8.2023 ja 30.8.2023 aktiiviseurantamenetelmällä lepakkodetektoria (Pettersson ultrasound detector D100) käyttäen. Lepakot suunnistavat ja saalistavat kaikuluotauksen (ultraäänet) avulla. Lepakkodetektori (ultraääni-ilmaisin) muuntaa nämä kaikuluotausäänet ihmisen kuuloalueelle ulottuviksi eli laitteella voidaan havainnoida lepakoita niiden saalistusäänten perusteella. Selvitysalueen rakennusten sisätiloista ei tarkastettu lepakoiden esiintymistä. Kartoitusöinä hyönteisten lentoaktiivisuus oli hyvä, mikä tarkistettiin ajoittain otsalamppua apuna käyttäen.

Ensimmäisellä lepakkoselvityskäynnillä 16.7.2023 selvitysaluetta kierrettiin jalan aktiividetektorin kanssa. Kartoitus aloitettiin klo 0:56 ja sitä jatkettiin klo 1:24 saakka. Kartoitusyönä sää oli poutainen, pilvetön, tuuli heikosti lounaasta ja lämpötila oli 15 astetta.

Toisella selvityskäynnillä 10.8.-11.8.2023 kartoitus aloitettiin 10.8. klo 22:00 ensin 30 minuuttia kartoitusalueen lähellä olevan mökin yläpuolista taivasta seuraten, etsin havaintoja mahdollisesti mökin ympäristössä lentelevistä lepakoista. Koska kartoituksen aikana ei saa mennä kiinteistöjen pihoihin, mahdollisten lepakoiden liikkeitä seurattiin detektorilla mökin läheiseltä parkkialueelta käsin. Itse alueella suoritettu kartoitus aloitettiin klo 22:30 ja sitä jatkettiin 1:32 asti 11.8. vuorokauden puolelle. Kartoitusyönä sää oli poutainen, puolipilvinen tuuli heikosti kaakosta ja lämpötila oli 19 astetta.

Kolmannella selvityskäynnillä 30.8.2023 kartoitus aloitettiin klo 21:28. Kartoitusta jatkettiin klo 23:34 saakka. Kartoitusyönä sää oli poutainen, pilvetön, tuuli heikosti idästä ja lämpötila oli 12–15 astetta.

Kartta 2. Lepakkoselvityksissä kierretyt aktiivikierrosreitit, 16.7.2023, 10.8.2023 ja 30.8.2023 (Pohjakartta: MML, 2023).

3. TULOKSET

3.1 Alueen yleiskuvaus

Selvitysalue rajautuu lännessä Oulujokeen, pohjoisessa ja idässä Kero-ojaan ja etelässä pihapiiriin. Alue on tuomivaltaista lehtimetsää. Metsä jatkuu selvitysalueen itäpuolella, pohjoisessa on pienen metsäkaistaleen jälkeen peltoa ja Markkuun ryhmäpuutarha ja etelässä on myös pienen metsäkaistaleen jälkeen peltoa.

3.2 Viitasammakkoselvitys

Viitasammakkoselvityksen aikaan 15.5.2023 ei tehty havaintoja alueella kutevista viitasammakoista. Esiselvityksen perusteella otollinen, aluetta idässä rajaava, oja todettiin maastoselvityksen aikana liian matalavetiseksi ja siksi viitasammakkoyksilöiden aikuistumiseen riittämättömäksi. Kasvillisuusselvityksen aikaan kyseinen oja olikin jo täysin kuiva. Viitasammakkohavaintoja ei saatu myöskään Kero-ojasta tai Oulujoesta.

3.3 Liito-oravaselvitys

Liito-oravan esiintymiseen viittaavia havaintoja ei tehty liito-oravaselvityksen yhteydessä eikä muillakaan maastokäynneillä. Kartoituksen aikana ei nähty liito-oravien papanoita, virtsajälkiä, luonnonkoloja tai risupesiä. Lehtipuuta oli alueella hyvänlaisesti, mutta alueella oli vain muutama järeämpi kuusi. Selvitysalue ei siksi vaikuttanut kovinkaan soveltuvalta liito-oravan elinympäristöksi.

3.4 Kasvillisuus

3.4.1 Metsät

Selvitysalueen metsä on lähinnä kulttuurivaikutteista käenkaali-mesiangervotyypin (OFiT) tuomilehtoa. Metsikössä vaihtelee tiheäpuisemmat hämärät kohdat ja valoisat aukkopaikat. Aukkopaikkojen ja tiheämpien kohtien kasvilajisto eroaa toisistaan kohtalaisen jyrkästi.

Tiheämpien, varjoisempien kohtien kasvilajistoon kuuluu pohjakerroksessa lehtikarikkeen seassa hentona kasvava lehtosuikerosammal ja kosteammissa kohdissa myös ruusukesammal ja metsälehväsammal. Tiheämpien kohtien (Kuva 1) kenttäkerroksessa kasvaa hyvin harvakseltaan muun muassa nokkosta, metsätähteä, kultapiiskua, sudenmarjaa, oravanmarjaa ja rönsyleinikkiä. Joissain hieman runsasvaloisemmissa kohdissa kasvaa runsaasti myös korpiorvokkia, karhunputkea ja lehtovirmajuurta. Pensaskerros sisältää paikoin hyvinkin runsaasti tuomea (Kuva 2), ja vähemmissä määrin pihlajaa. Puusto on kookkaaksi kasvanutta tuomea, hies- ja rauduskoivua sekä harvakseltaan harmaaleppää. Rannan tuntumassa (erityisesti pohjoisessa) on myös muutamia kuusia ja mäntyjä. Pohjoisen kuusivaltainen alue on lajistoltaan muuhun metsään verrattuna erilaista, siellä mm. metsäimarre ja käenkaali ovat kenttäkerroksessa runsaskasvuisina ja lehtokortetta kasvaa myös (Kuva 3). Tämän kohdan vieressä rannan tuntumassa on myös alue, jossa lajisto on metsäimarretta lukuun ottamatta samaa, mutta lajistossa on lisäksi runsaasti kevätpiippoa, karhunputkea, metsälauhaa, nurmitädykettä ja nurmipuntarpäätä.

Kuva 1. Kuva metsän tiheämmän kohdan aluskasvillisuudesta.

Kuva 2. Kuva runsaasta nuoren tuomen kasvustosta.

Kuva 3. Kuva pohjoisreunan käenkaalivaltaisesta pohjakasvillisuudesta.

Harvempien, valoisten aukkopaikkojen kasvilajistoa on alueella kahdenlaista. Itäreunassa kasvilajistoon kuuluu pohjakerroksessa lähinnä vain karikkeen seassa kasvava metsälehväsammal, sillä kenttäkerroksessa erittäin runsaana kasvava mesiangervo varjostaa pohjakerrosta runsaasti (Kuva 4). Kenttäkerroksessa kasvaa mesiangervon ja nokkosen lisäksi paikoin muutamia karhunputkia, luhtakastikan, korpikastikan, lehtovirmajuuren, huopaohdakkeen ja ruokohelven versoja. Mesiangervo on näiden kohtien selkeä valtalaji. Puustoa ei näissä aukkopaikoissa ole, mutta pensaskerroksessa paikoin vadelmaa ja kiiltopajua kasvaa hieman.

Kuva 4. Kuva mesiangervovaltaisesta aukkopaikan kasvillisuudesta.

Länsireunassa kasvillisuus muistuttaa hieman enemmän niittykasvillisuutta (Kuva 5). Lajisto on runsaampaa, mahdollisesti mesiangervon hillityn kasvun vuoksi. Pohjakerros on edelleen harvaa, lähinnä kuolleen heinän seassa hentona kasvavaa lehtosuikerosammalta. Kenttäkerroksessa kasvaa runsaina mm. peltokorte, kangasmaitikka, paimenmatara, hiirenvirna, nurmipuntarpää, siankärsämö, luhtakastikka, rönsyleinikki ja harvakasvuisempina mm. karhunputki, puna-apila, huopaohdake ja kissankello.

Kuva 5. Kuva itäreunan aukkopaikkojen kasvillisuudesta.

Ensimmäisellä lepakkoaktiivikierroksella 16.7.2023 havaittiin, että aluetta hoidetaan niittämällä. Tämä voi mahdollisesti olla yksi syy siihen, miksi selvitysalueen länsireuna eroaa kasvillisuudeltaan selvitysalueen itäreunasta. Selvitysalueella ei ole Lajitietokeskuksen tiedoissa olevia eikä maastotöissäkään havaittu silmälläpidettäviä, uhanalaisia tai suojelustatusta omaavia kasvilajeja. Käenkaali mesiangervotyypin tuomilehto (OFiT) on luontotyyppinä koko Suomessa vaarantunut (VU). Alue on kuitenkin pienialainen ja vaikuttaa pahoin mesiangervon dominoimalta ja kulttuurivaikutteiselta. Lahopuuta on alueella jonkin verran. Alueella on aiemmin laiduntanut lampaita

(henkilökohtainen tiedonanto, myös ilmakuvat tukevat tiedonantoa), ja vaikuttaa että laidunnuspaineen häviämisen myötä kasvillisuus on muuttunut mahdollisesti lajistoltaan yksipuolisempaan suuntaan. Lajiston monimuotoisuuden kannalta laidunnuksen palauttaminen olisi todennäköisesti eduksi kohteelle. Nykytilassaan alue ei ole luontotyyppiään ja lajimonimuotoisuuttaan edustavassa tilassa eikä luonnontilainen ja ei siksi ole kasvillisuutensa puolesta huomionarvoinen.

3.4.2 Oulujoen ranta

Oulujoen ranta on selvitysalueen länsireunassa kasvillissuudeltaan hyvin harvaa. Ranta on lähinnä kivikon, hiekan ja joessa ajelehtivien järviruokokappaleiden peitossa (Kuva 6). Rannassa kasvaa paikoin hieman veden ylle nojaavina, pihlajaa, hieskoivua ja tuomea, sekä muutama mänty. Vedessä kasvaa ulpukkaa. Oulujoki ja Kero-oja yhdistyvät selvitysalueen pohjoisrajalla. Tuo, hieman poukamaa muistuttava alue, on kasvillisuudeltaan hieman runsaampaa. Tällä rantakaistaleella ja vedessä esiintyy hyvin runsaana kasvava järvikorte (Kuva 7) ja osassa rantaa runsas vesisara (Kuva 9). Harvakasvuisempia lajeja ovat mm. rentukka, rantalemmikki, vedessä ulpukka, karhunputki ja rantamatara. Yksi esiintymä keltakurjenmiekkaa havaittiin selvitysalueen pohjoisreunassa (Kartta 3, Kuva 8). Keltakurjenmiekka on elinvoimainen laji, mutta kuuluu Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin maakunnissa rauhoitettuihin putkilokasvilajeihin (LSA 1997/160, liite 3c 2021/521) ja on siksi huomionarvoinen laji.

Kuva 6. Kuva Oulujoen rannasta ja vesikasvillisuudesta.

Kuva 7. Ranta ja vesikasvillisuutta pohjoisreunassa Kero-ojan ja Oulujoen yhtymäkohdassa.

Kuva 9. Rantakasvillisuutta muualla pohjoisreunassa.

Kuva 8. Pohjoisreunan keltakurjenmiekkaesiintymän versoja.

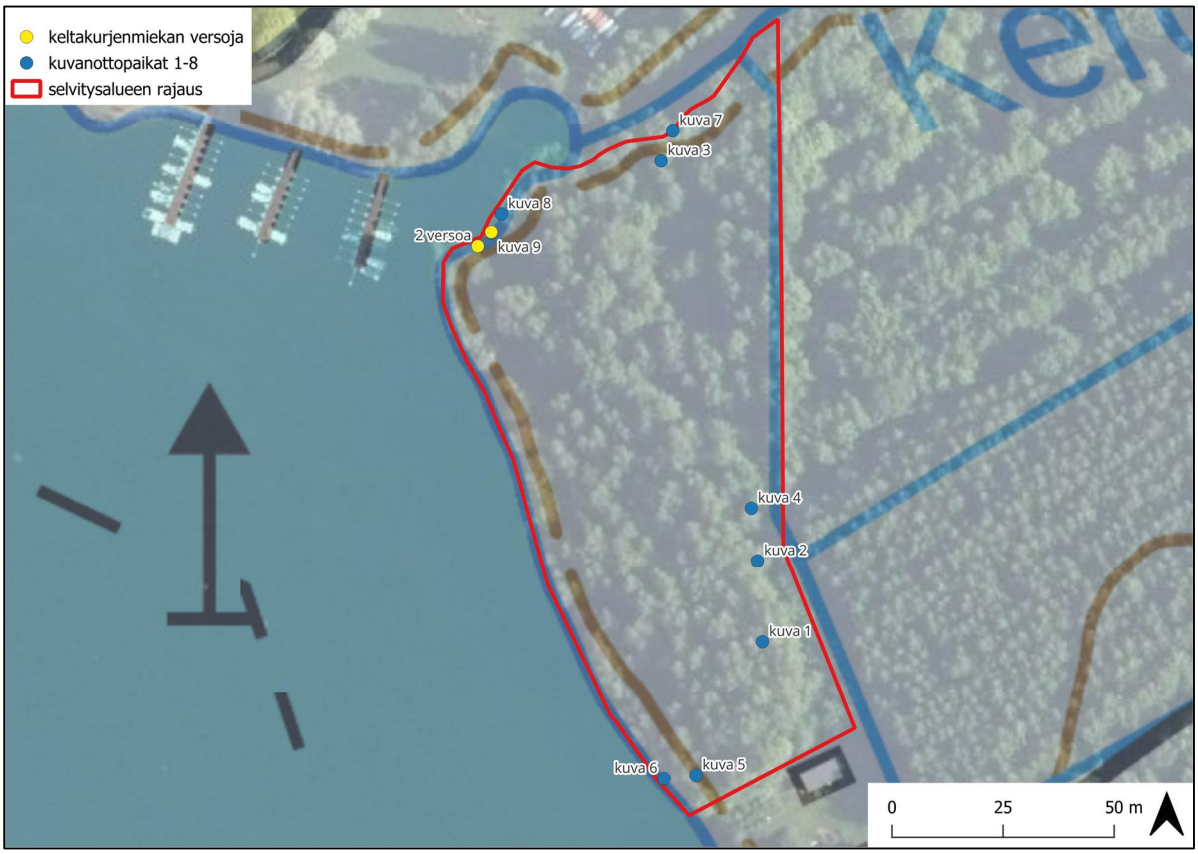

Kartta 3. Selvitysalueen luontotyypit sekä valokuvien ottamispaikat ja keltakurjenmiekkaesiintymän sijainti (pohjakartta: MML 2023).

3.5 Linnustoselvitys

3.5.1 Pesimälinnuston yleiskuvaus

Pesimälinnusto koostui pääosin kulttuuriympäristön yleislinnuista. Pesimälinnusto oli selvitysalueella niukkaa. Yleensä runsaslukuisista pesimälajeista alueella pesi peippo (1 pari), punakylkirastas (2 paria), pajulintu (1 pari). Pöntöissä ja luonnonkoloissa pesiviä tali (1 pari) - ja sinitiaisia (1 pari) sekä kirjosieppoja (1 pari) havaittiin myös. Muita, usein harvalukuisempia, pesimälajeja olivat mm. tiltaltti (1 pari alueen vieressä), mustarastas (1 pari alueen vieressä) ja rautiainen (1 pari). Alueen lähimetsissä pesii lisäksi useita pareja lajeista: pajulintu, talitintti, mustarastas, räkättirastas, punakylkirastas ja ainakin yksi pari lajeista: lehtokurppa ja sepelkyyhky.

Selvitysalueen ulkopuolella Oulujoen rannan ympäristössä havaittiin pesivänä kalatiira, liro, valkoviklo sekä leppälintu.

Saarelan selvitysalueen lähellä ei sijaitse kansainvälisesti (IBA), kansallisesti (FINIBA) tai maakunnallisesti (MAALI) arvokkaita lintualueita, tai Natura 2000 -verkostoon kuuluvia lintudirektiivin mukaisia erityisiä suojelualueita (SPA-alue).

3.5.2 Alueen huomionarvoiset pesimälintulajit

Selvitysalueella havaittiin pesivänä 2 suojelullisesti huomionarvoista lintulajia (Kartta 4). Lisäksi selvitysalueen välittömässä läheisyydessä havaittiin pesintään viittaavasti 2 suojelullisesti huomionarvoista lajia. Vuoden 2019 uhanalaisuustarkastelussa (Hyvärinen ym. 2019) valtakunnallisesti äärimmäisen uhanalaisiksi (CR), erittäin uhanalaisiksi (EN), vaarantuneiksi (VU) tai alueellisesti

uhanalaisiksi (RT) luokiteltuja lintulajeja ei havaittu selvitysalueella. Silmälläpidettäviksi (NT) luokitelluista lajeista havaittiin selvitysalueella harakka (1 reviiri) ja liro (1 reviiri). Harakan reviiri sijoittui rantametsään selvitysalueen länsiosiin. Liro havaittiin pesivänä Oulujoen rannalla.

Suojelullisesti huomionarvoisiin lintulajeihin kuuluvat myös kansainväliset vastuulajit (KV). Kansainvälinen vastuu merkitsee sitä, että lajin seurantaa ja tutkimusta on tehostettava, ja että lajin elinympäristö tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa. Suomen vastuulla on sellaisia lajeja, joiden kokonaislevinneisyys on laaja, mutta ne ovat yleisiä vain pienellä osalla aluetta, josta merkittävä osa on Suomessa. Vastuulajeja valittaessa pidettiin ohjearvona, että Suomessa pesii vähintään 15 prosenttia Euroopan kannasta. Selvityksissä havaittiin kansainvälisistä vastuulajeista liro.

Euroopan Unionin lintudirektiivi (79/409/ETY) koskee kaikkien luonnonvaraisina elävien lintujen, niiden munien ja pesien sekä niiden elinympäristöjen suojelua. Direktiivin I-liitteessä lueteltujen lajien (EU D1) suojeluun halutaan yhteisön alueella kiinnittää erityistä huomiota. Lintudirektiivin I-liitteessä mainittujen lajien elinympäristöjä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan lajien eloonjääminen ja lisääntyminen niiden levinneisyysalueella. Lajien suojelua varten on perustettu Natura-alueiden suojeluverkosto. Selvitysalueella havaittiin lintudirektiivin liitteen I-lajeista liro.

Selvitysalueen ulkopuolella, sen välittömässä läheisyydessä Oulujoen ranta-alueella havaittiin pesintään viittaavasti toinen liro. Kalatiira havaittiin pesivänä viereisen sataman laiturilla. Kalatiira kuuluu lintudirektiivin I liitteen lajeihin ja on myös KV-laji.

Taulukko 1. Saarelan kartoituslaskennassa (29.5. ja 12.6.) havaittujen suojelullisesti huomionarvoisten lintulajien parimäärät selvitysalueella ja sen läheisyydessä. NT= silmälläpidettävä (Suomen uhanalaisuusluokituksessa mainittu laji, Hyvärinen, ym. 2019), KV = Suomen kansainvälinen vastuulaji, D = lintudirektiivin 1. liitteen laji.

Laji			Parimäärä
Liro	*Tringa glareola*	NT, D, KV	2
Kalatiira	*Sterna hirundo*	EN	1
Harakka	*Pica pica*	NT	1
Yhteensä			4

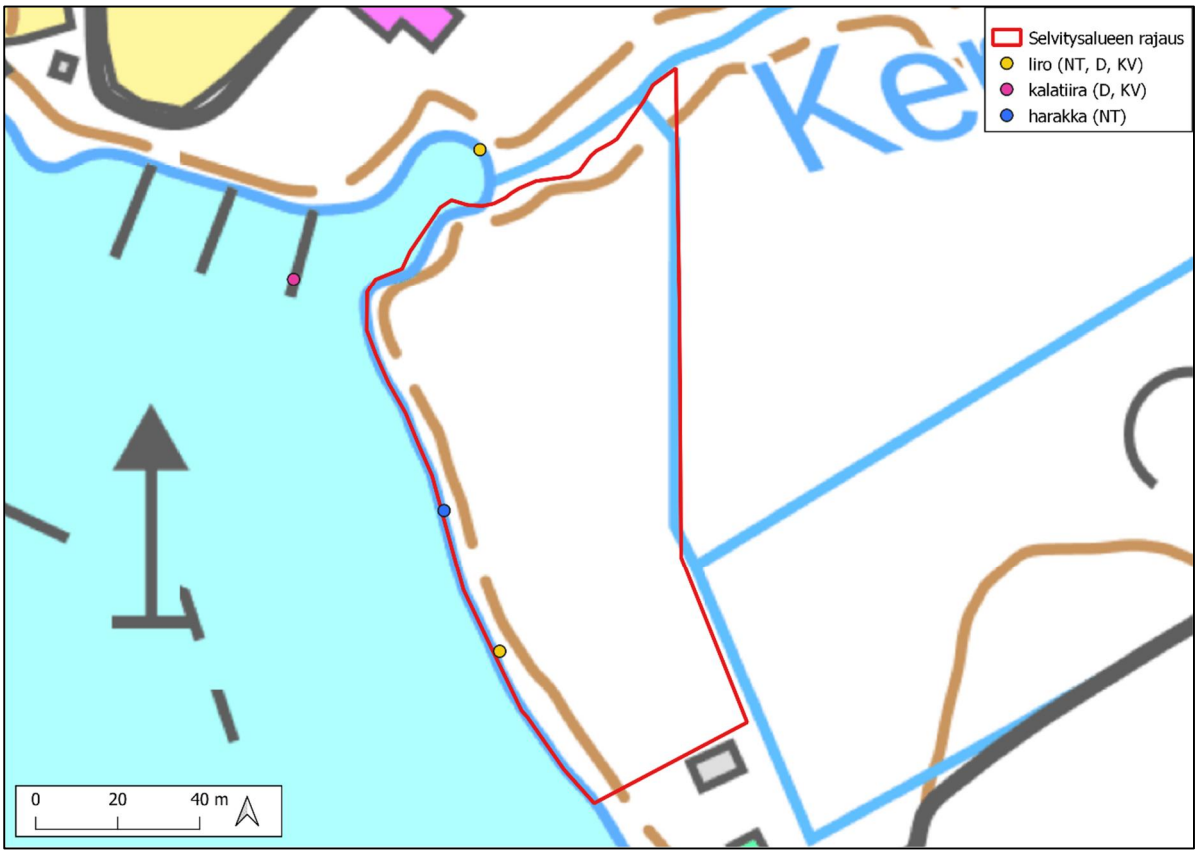

Kartta 4. Saarelan kartoituslaskennassa (29.5. ja 12.6.) havaittujen suojelullisesti huomionarvoisten lintulajien reviirit. NT= silmälläpidettävä (Suomen uhanalaisuusluokituksessa mainittu laji, Hyvärinen, ym. 2019). KV = Suomen kansainvälinen vastuulaji, D = lintudirektiivin 1. liitteen laji.

3.6 Lepakkoselvitys

Aktiividetektorikierrokset tehtiin selvitysalueella kolmesti niin, että alueella käytiin kerran heinäkuussa ja kahdesti elokuussa. Koska hankealue on pohjoisessa ja valoisaa aikaa kesäkuussa hyvin vähän, ensimmäinen käynti tehtiin (SLTY 2023) ohjeistuksen mukaan heinäkuussa. Kartoitusten aikana tehtiin 1 pohjanlepakkohavainto (11.8.) ja 2 pohjanlepakkohavaintoa (30.8.). 10.8. havainto tehtiin lähellä Oulunjoen rantaa (Kartta 5) klo 00:45 (voimakkaimmillaan n. 30 kHz), jolloin todennäköisesti saalistava pohjanlepakko oli havaittavissa noin kymmenen sekunnin ajan. Lepakoista ei tehty muita havaintoja tuon kartoituskerran aikana. 30.8. havainnoista ensimmäinen saatiin n. 30 kHz taajuudella klo 22:13 noin 20 sekunnin ajan ja toinen klo 22:38 n. 30 kHz taajuudella noin 10 sekunnin ajan. Koska havainnot olivat ajallisesti etäällä toisistaan, ne tulkittiin yhdeksi saalistavaksi pohjanlepakoksi.

Koska yksilö oli havaittavissa vain kymmeniä sekunteja kerrallaan ja hyvin harvoin, on todennäköistä, että pohjanlepakkoyksilö käyttää hankealuetta vain osana saalistusaluettaan tai läpikulkureittinä muille alueille. Päiväpiiloiksi sopivia kolopuita ei ole hankealueella, mutta mökkipiha hankealueen eteläpuolella voi mahdollisesti tarjota potentiaalisia päiväpiiloja lepakoille. Havaintoja auringonlaskun aikaan ilmestyvistä lepakoista ei tehty 10.8. kartoituskerralla, kun päiväpiilon todennäköisyyttä yritettiin selvittää.

Kartta 5. 11.8. ja 30.8. lepakkoselvitysten pohjanlepakkohavainnot (pohjakartta, MML 2023).

Suomen lepakkotieteellinen yhdistys on laatinut ohjeistuksen (SLTY 2023, jonka mukaan lepakoiden käyttämät alueet voidaan jaotella kolmeen kategoriaan seuraavasti:

Luokka I, lisääntymis- ja levähdyspaikka:	Ehdottomasti säilytettävä, hävittäminen ja heikentäminen luonnonsuojelulaissa kielletty.
Luokka II, tärkeä ruokailualue tai siirtymäreitti:	Alueen arvo lepakoille huomioitava maankäytössä. Alue, jolla saalistaa monta lajia ja/tai yksilöä.
Luokka III, muu lepakoiden käyttämä alue:	Lepakoiden käyttämä alue, jonka laji ja/tai yksilömäärä pienempi. Maankäytössä mahdollisuuksien mukaan huomioitava alueen arvo lepakoille.

SLTY:n (2023) ohjeistuksen perusteella arvioidaan, että selvitysalue on luokan III-alueita. Selvityksissä havaittiin vain pohjanlepakkoa ja kaikki havainnot olivat yksittäisistä pohjanlepakoista. Havaintojen määrän perusteella on oletettavaa, että alueella tavattavien pohjanlepakoiden yksilömäärät ovat alhaisia. Alueella tehdyt lepakkohavainnot viittaavat siihen, että alueella on pohjanlepakoiden läpikulku- ja saalistusalueita.

4. YHTEENVETO JA SUOSITUKSET MAANKÄYTÖLLE

Selvitysalue on noin 0,9 ha kokoinen, ja rajautuu idässä nimettömään ojaan, etelässä mökkipihaan, lännessä Oulujokeen ja pohjoisessa Kero-ojaan. Alue on nykyisellään rakentamatonta mesiangervopitoista tuomilehtoa.

Selvitysalueen ranta-alueella on yksittäinen keltakurjenmiekan esiintymä. Keltakurjenmiekka on elinvoimainen laji, mutta kuuluu Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin maakunnissa rauhoitettuihin putkilokasvilajeihin (LSA 1997/160, liite 3c 2021/521). Keltakurjenmiekan esiintymä suositellaan säilytettäväksi. Selvitysalueella ei ole muita Lajitietokeskuksen tiedoissa olevia eikä maastotöissäkään havaittu silmälläpidettäviä, uhanalaisia tai suojelustatusta omaavia kasvilajeja. Käenkaali-Mesiangervotyypin (OFiT) tuomilehto on luontotyyppinä koko Suomessa vaarantunut (VU) mutta alue on pienialainen ja vaikuttaa pahoin mesiangervon dominoimalta sekä kulttuurivaikutteiselta. Alueella on aiemmin laiduntanut lampaita, ja vaikuttaa että laidunnuspaineen häviämisen myötä kasvillisuus on muuttunut mahdollisesti lajistoltaan yksipuolisempaan suuntaan. Lajiston monimuotoisuuden kannalta laidunnuksen palauttaminen olisi todennäköisesti eduksi. Nykytilassaan alue ei ole luontotyypiltään ja lajimonimuotoisuuttaan edustavassa tilassa, eikä luonnontilainen ja ei siksi ole kasvillisuutensa puolesta huomionarvoinen.

Selvitysalueen linnusto oli pitkälti tavanomaista sekametsien kulttuurivaikutteista lajistoa. Saarelan selvitysalueella tai sen välittömässä läheisyydessä havaittiin pesivänä kolme suojelullisesti huomionarvoista lintulajia, joiden kokonaisparimäärä oli 4. Huomionarvoisten lintulajien keskittymiä ei muodostunut ja pesimälinnusto harvaa koko selvitysalueella. Selvitysalueella ja sen läheisyydessä havaittiin kaksi liron (vaarantunut, direktiivilaji ja kansainvälinen vastuulaji) reviiriä, yksi harakan (silmällä pidettävä) ja kalatiiran (direktiivilaji ja kansainvälinen vastuulaji) reviiri.

Selvitysalueella ei havaittu viitasammakoita tai liito-oravia lajikartoituksissa tai muidenkaan maastokäyntien aikana. Selvitysalue saattaa toimia osana yksittäisen pohjanlepakon saalistusaluetta tai sen kulkureittinä muille alueille, mutta ittäviä määriä lepakoita alueella ei esiinny. Muita direktiivilajeja ei arvioida alueella esiintyvän.

Oulujoen kivikkoinen ranta-alue sekä sitä reunustavaa rantapuustoa suositellaan säilytettävän mahdollisimman paljon jatkosuunnittelussa, sillä se mahdollistaa lintulajien pesinnän jatkossakin ja rantavyöhyke muodostaa luontaisesti myös ailu-, siirtymä- ja kulkureitin alueen eläimistölle sekä kasvupakan mm. keltakurjenmiekalle.

5. LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

BirdLife Suomi 2023. Tärkeät lintualueet os. https://www.birdlife.fi/suojelu/alueet/

Euroopan Unionin lintudirektiivi (79/409/ETY)

Henkilökohtainen tiedonanto, Martti Nissilä

Hotanen. J-P., Nousiainen, H., Mäkipää R., Reinikainen, A. ja Tonteri, T. 2013. Metsätyypit – opas kasvupaikkojen luokitteluun. Metsäkustannus. 192 s.

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. S. 560–570.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.

Koskimies, P. 1994: Linnuston seuranta ympäristöhallinnon hankkeissa. Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja – sarja B. 83 s.

Lajitietokeskus 2023. Uhanalaisten ja suojeltujen lajien rekisteritiedot. Suomen Lajitietokeskus/FinBIF. http://tun.fi/HBF.68943

Luke 2023. Luonnonvarakeskuksen avoimien aineistojen tiedostopalvelu os. kartta.luke.fi

Luomus 2023, https://www.luomus.fi/fi/linnustonseuranta

Luontodirektiivi 92/43/ETY.

Luonnonsuojelulaki (64 §), https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230009Metsäkeskus 2022. Avoin metsä- ja luontotieto os. ww.metsakeskus.fi

Metsälaki 1093/1996.

MML 2023. Maanmittauslaitoksen avoin kartta-aineisto

Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.

Suomen lepakkotieteellinen yhdistys ry. (SLTY) 2023, Lepakkokartoitusohje 2023, Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen suosituksia lepakkokartoitusten tekijöille, tilaajille ja kartoitustieto- ja käyttäville viranomaisille.
https://lepakko.fi/lepakot/Aineistot/SLTY_lepakkokartoitusohjeet_2023.pdf (ladattu 20.6.2023)

SYKE 2023. Avoin tieto, ladattavat paikkatietoaineistot os. https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Paikkatietoaineistot/Ladattavat_paikkatietoaineistot

Vesilaki 587/2011.